

ชนเผ่าพื้นเมือง อุรักลาไวย

โครงการพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชนเผ่าพื้นเมืองในประเทศไทย
Development of community knowledge-based database system for empowering the most
marginalized and vulnerable indigenous groups in Thailand.

จัดทำโดย:

สนับสนุนโดย:

สารบัญ

	หน้า
ประวัติศาสตร์	2
ถิ่นกำเนิด	2
เส้นทางการเคลื่อนย้าย	2
การกระจายตัวของชุมชน	3
วิถีชีวิต/วัฒนธรรม	8
สถานการณ์และการเปลี่ยนแปลง	11

ชนเผ่าพื้นเมืองอุรักลาไวย์

1. ประวัติศาสตร์

อุรักลาไวย์ เป็นชนเผ่าพื้นเมืองที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในราชอาณาจักรไทยมายาวนาน ก่อนที่ประเทศไทยจะรวบรวมแผ่นดินและประชากรเป็นรัฐชาติ เพื่อคงความเป็นเอกราชจากการล่าอาณานิคมของชาติตะวันตก พวกเขาเข้ามาตั้งถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่บริเวณหมู่เกาะลันตา จังหวัดกระบี่ และกระจายตัวออกไปตามหมู่เกาะต่างๆ ในแถบทะเลอันดามันที่เป็นอาณาเขตของประเทศไทย

ตามประวัติศาสตร์ที่สืบค้นได้ในหลายๆ ภาคส่วนสรุปได้ว่า “ชาตัก” หรือเกาะลันตา เป็นแผ่นดินแห่งแรกที่ชาวอุรักลาไวย์ลงหลักปักฐาน ก่อนที่จะแยกย้ายขยายถิ่นฐานไปยังพื้นที่อื่นๆ เกาะลันตาจึงเปรียบเสมือนเมืองศูนย์กลางของชาวอุรักลาไวย์ โดยการศึกษาถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชาวอุรักลาไวย์ในปัจจุบันสามารถค้นคว้าได้โดยทั่วไป เพราะมีการจัดทำเอกสารประวัติความเป็นมาถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชาวอุรักลาไวย์ไว้มากมายหนึ่งในระบบออนไลน์และเอกสารวิชาการที่อธิบายและวิเคราะห์ถึงประวัติศาสตร์ชาวอุรักลาไวย์

2. ถิ่นกำเนิด

ชาวพื้นเมืองอุรักลาไวย์ซึ่งเป็นชนเผ่าที่ดำรงชีพด้วยการประมงชายฝั่งแบบพื้นบ้านในแถบทะเลอันดามัน มีประวัติศาสตร์บอกเล่าผ่านบันทึกของนักประวัติศาสตร์ตะวันตก และนิทานประจำถิ่นระบุว่า ชาวอุรักลาไวย์มีถิ่นฐานอยู่แถบเกาะมะละกา เกาะลังกาวิ อุรักลาไวย์มีความผูกพันอยู่กับทะเล มีเรือเป็นเสมือนเพื่อนรู้ใจ เรือจึงมีความสำคัญกับชาวอุรักลาไวย์ในอดีตซึ่งเปรียบเสมือนได้กับเป็นบ้านหลังแรกที่อยู่อาศัยตั้งแต่ยุคดั้งเดิมที่พวกเขานำเรือท่องเที่ยวตามหมู่เกาะต่างๆ

มีการตั้งข้อสันนิษฐานหลายประการเกี่ยวกับถิ่นกำเนิดของชาวอุรักลาไวย์ ทั้งที่สันนิษฐานว่าเป็นชนพื้นเมืองที่อพยพมาจากกลุ่มน้ำยางซีเกียงในประเทศจีน โดยอพยพลงมาจากตอนใต้ลงตามแม่น้ำโขงเรื่อยมาจนถึงแหลมอินโดจีน และมีการสันนิษฐานอีกว่าอุรักลาไวย์อาจอพยพมาจากบริเวณประเทศมาเลเซีย และจากการศึกษาประวัติความเป็นมาของชาวอุรักลาไวย์โดยอาศัยเปรียบเทียบรูปร่าง ลักษณะทางกายภาพ เพื่อตั้งข้อสันนิษฐาน อุรักลาไวย์ได้ถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มมาลาโย-โพลินีเซียน แต่ก็ยังไม่มีสรุปได้อย่างแน่นอนว่าเป็นชนพื้นเมืองเดิมของหมู่เกาะต่างๆ ตามฝั่งทะเลตะวันตกที่มีเชื้อชาติอะไร หรือเคยอยู่ในบริเวณใดอย่างแน่ชัด แต่พวกเขาเป็นพวกที่ล่องเรือไปตามที่ต่างๆ

ชาวอุรักลาไวย์บางกลุ่มยังมีตำนานเทือกเขา “สูงงมึรีย” (อาภรณ์ อุภุชณ์, 2532) ที่เชื่อกันว่าเมื่อประมาณ 500 – 600 ปีก่อน เคยเป็นถิ่นฐานของบรรพบุรุษอุรักลาไวย์ ก่อนอพยพเข้าสู่ผืนน้ำไทยในปัจจุบัน และเป็นดินแดนศักดิ์สิทธิ์ในตำนานที่พวกเขาจะต้องทำพิธีลอยเรือไปเช่นสรวงทุกครั้งที่ลมมรสุมพัดเปลี่ยนทิศทาง

3. เส้นทางการเคลื่อนย้าย

จากร่องรอยหลักฐานที่ปรากฏ อาจเรียบเรียงได้ว่าชาวอุรักลาไวย์นั้น ได้ล่องเรือมาพบเกาะที่มีหาดทรายขาวเป็นแนวยาวจากทิศเหนือลงสู่ทิศใต้เหมาะเป็นที่หลบมรสุม พวกเขาเรียกเกาะแห่งนี้ว่า “ปาตัยชาตัก” และบุกเบิกเกาะแห่งนี้ตั้งรกรากแปรรูปผลผลิตจากทะเลตามแถบชายหาดของเกาะ และเคลื่อนย้ายไปตามแหล่งประมงต่างๆ แล้วกลับมา ณ เกาะแห่งนี้ในช่วงเวลาเดิมๆ จนมีพื้นที่พิธีกรรมตามประเพณีบน

เกาะแห่งนี้ที่เรียกว่า “ศาลโต๊ะบาหลิว” ซึ่งเป็นศาลบรรพบุรุษของชาวอุรักลาไวย์ ณ ปัจจุบันอยู่บริเวณบ้านบ่อแหบนเกาะลันตาใหญ่ ที่ชาวอุรักลาไวย์จะใช้พื้นที่ดังกล่าวประกอบพิธีลอยเรือทุกๆ ปี

หมู่เกาะลันตา หรือ “ปาดัยซาดัก” ตามภาษาอุรักลาไวย์ มีเกาะน้อยใหญ่ห้อมล้อมถึง 53 เกาะ แต่เป็นพื้นที่อยู่อาศัยของผู้คนในปัจจุบันเพียง 9 เกาะ มีเกาะลันตาใหญ่เป็นศูนย์กลางการอยู่อาศัย ด้วยสภาพภูมิประเทศและทรัพยากรธรรมชาติที่ประกอบด้วยพื้นที่ภูเขาที่เป็นป่าไม้และแหล่งน้ำจืดจากยอดเขาตอนกลางของเกาะลงสู่ที่ราบและชายทะเลแบ่งพื้นที่เกาะออกเป็นสองส่วนคือฝั่งตะวันออก ชาวบ้านเรียก “หน้าเกาะ” ชาวอุรักลาไวย์ในอดีตอาศัยพื้นที่ชายฝั่งตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนเริ่มแรก และฝั่งตะวันตก ชาวบ้านเรียก “หลังเกาะ” ซึ่งอดีตไม่มีผู้คนอาศัยเพราะเผชิญหน้ากับมรสุม แต่ปัจจุบันเป็นท่าเลทองที่ใครใคร่จับจองเป็นเจ้าของ ส่วนพื้นที่ภูเขาและผืนป่าธรรมชาติปัจจุบันอยู่ภายใต้การดูแลของอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะลันตาเป็นส่วนใหญ่ วิถีชีวิตและผู้คนหลังจากการบุกเบิกของชาวอุรักลาไวย์ มีทั้งชาวจีนและชาวมลายูมุสลิมเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ร่วมกัน โดยมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์บริเวณศรีรยา จนกระทั่งทางการไทยเห็นว่าเกาะลันตาเป็นแหล่งค้าขายจึงมาตั้งด่านภาษี ทำให้เกาะแห่งนี้ได้รับการพัฒนาเจริญรุ่งเรืองมาตามลำดับจนถึงปัจจุบัน

ชาวอุรักลาไวย์มีวิถีชีวิตออกเรือประมงไปตามช่วงเวลามรสุม ประกอบกับไม่นิยมอยู่ร่วมกับกลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมแตกต่าง จากเดิมชาวอุรักลาไวย์บนเกาะลันตาที่ได้รับการสำมะโนประชากรเป็นคนไทยในช่วงปี พ.ศ. 2500 ได้มีการเคลื่อนย้ายกระจายตัวชุมชนออกไปยังเกาะต่างๆ ในแถบทะเลอันดามัน

4. การกระจายตัวของชุมชน

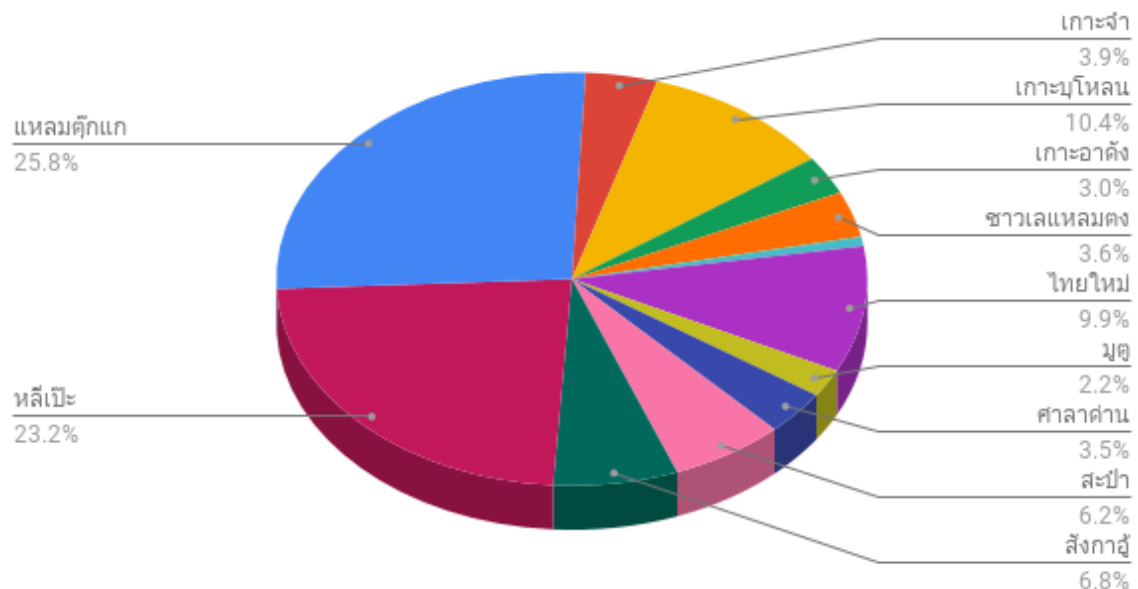
ชาวอุรักลาไวย์มีการตั้งถิ่นฐานกระจายไปยังพื้นที่ต่างๆ ทั้งบนฝั่งตามชายหาดและบนเกาะกลางทะเล จากการสำรวจเมื่อปี 2560 พบว่ามีชุมชนชาวอุรักลาไวย์ทั้งสิ้น 15 ชุมชน 1,047 ครัวเรือน และประชากร 4,986 คน

ตาราง 1 จำนวนครัวเรือนและประชากรชาวอุรักลาไวย์ จำแนกตามชุมชน

ชุมชนอุรักลาไวย์	ครัวเรือน	ประชากร
เกาะกลาโหม	9	34
เกาะจำ	48	308
ชาวเลแหลมตง	47	182
ดิงไทร	6	33
มูตู	23	103
ศาลาด่าน (ชุมชนโต๊ะบาหลิว และชุมชนในไร่)	32	179
สังกาอู๋	22	350
หัวแหลม	Na	Na
ไทยใหม่	82	476
สะพาน	53	296
แหลมตุ๊กแก	295	1257
หลี่เป๊ะ	219	1117

ชุมชนอุรึกลาไวย์	ครัวเรือน	ประชากร
เกาะอาดัง	33	143
เกาะบูโหลน	98	508
ผลรวม	1,047	4,986

ชาย และ หญิง

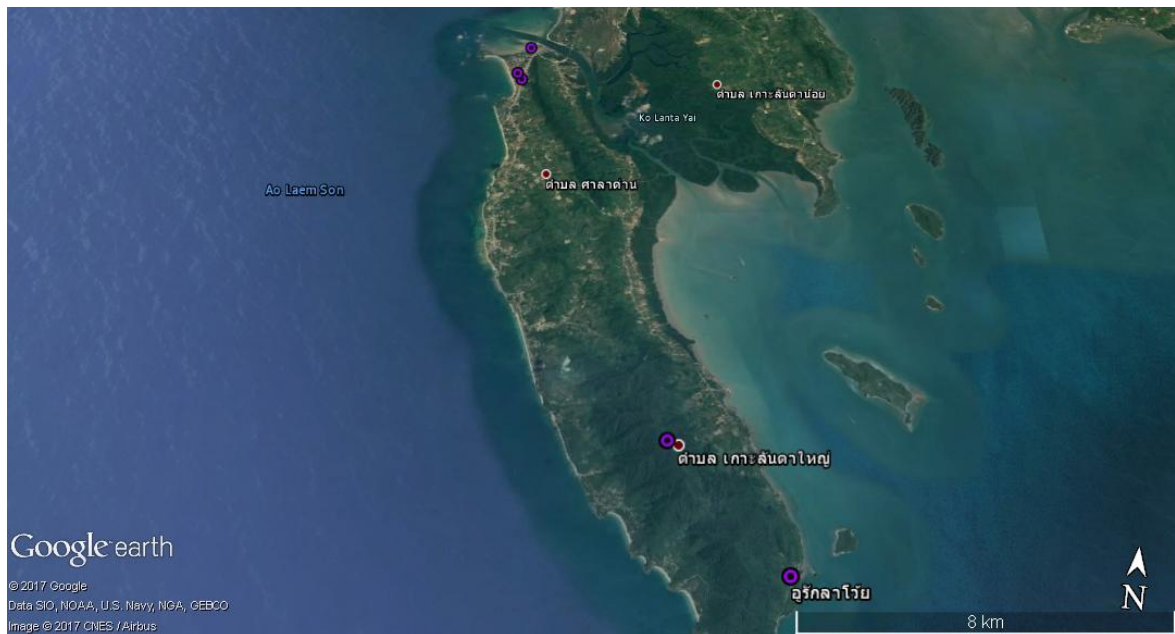

ภาพ 1 กราฟวงกลมแสดงจำนวนประชากรอุรึกลาไวย์จำแนกตามชุมชน

เกาะลันตา จังหวัดกระบี่

ลักษณะทางกายภาพของเกาะลันตาเป็นภูเขาตามแนวยาวอยู่กลางเกาะ ทำให้พื้นที่เกาะแบ่งออกเป็นสองส่วนตามธรรมชาติ ด้านตะวันออกเรียกว่า “หน้าเกาะ” มีลักษณะเป็นเว้าขาผึ่งที่เป็นหาดเลนตลอดแนวภูเขาและสามารถบังลมคลื่นมรสุมได้ จึงเป็นที่ปักหลักตั้งถิ่นฐานของชาวอุรึกลาไวย์ตั้งแต่อดีตมาและเป็นที่ตั้งบ้านเรือนเป็นชุมชนตั้งแต่บ้านทุ่งหยีเพ็ง มาจนถึงบ้านสังกาอู๋

ชาวอุรึกลาไวย์ถือเป็นกลุ่มคนแรกเริ่มที่บุกเบิกเกาะลันตา ทำให้เป็นแหล่งตั้งชุมชนเริ่มแรก ต่อมาผู้ที่เข้ามาตั้งหลักแหล่งในช่วงหลังมีบทบาททางประวัติศาสตร์ การเมือง และการปกครอง รวมถึงเศรษฐกิจในปัจจุบัน

ภาพ 2 แผนที่แสดงที่ตั้งชุมชนชาวอูรักลาโว้ยบนเกาะลันตา

สถานการณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจของพื้นที่ได้รับการพัฒนาขึ้นตามลำดับ พื้นที่ดั้งเดิมบนเกาะลันตาจึงถูกถือครองโดยกลุ่มคนที่อยู่ประจำที่มากขึ้น ชาวอูรักลาโว้ยบ้านหัวแหลม-ศรีรายาเดิมจึงถูกผลักดันให้มาอยู่ในพื้นที่ท้ายเกาะ และด้วยพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีและสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่ทรงเสด็จเยี่ยมเกาะลันตาในช่วงปี พ.ศ. 2512 และ 2516 จึงทำให้ชาวอูรักลาโว้ยได้เป็นประชากรไทยที่มีนามสกุลพระราชทานและมีที่ดินทำกินครัวเรือนละ 5 ไร่ ในบริเวณบ้านสังกาอู๋ ปัจจุบัน

บ้านสังกาอู๋ มีความหมายถึงเหือกปลากระเบนราหู ตามความเชื่อดั้งเดิมของชาวอูรักลาโว้ยถือเป็นเจ้าแห่งทะเลที่นำพาพวกเขามายังเกาะลันตาแห่งนี้ โดยกองหินเหือกปลากระเบนราหูที่มีธงสีแดงปักบริเวณอ่าวมาละ เป็นสัญลักษณ์แสดงถึงที่สถิตของกระเบนราหูตัวนั้น เรียกว่า “โตะฮีสักกาอู๋” ปัจจุบันเป็นหมู่บ้านของชาวอูรักลาโว้ยบนเกาะลันตาเกือบทั้งหมด มีเพียง 1 ครัวเรือนที่เป็นชนพื้นเมืองภาคใต้ที่เข้ามาอาศัยอยู่ร่วมด้วย หมู่บ้านนี้ยังคงดำรงวิถีชีวิตวัฒนธรรมของชาวอูรักลาโว้ยไว้อย่างเข้มแข็ง ด้วยการทำประมงชายฝั่งตามภูมิปัญญาและองค์ความรู้ที่ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงจากรุ่นสู่รุ่น เผชิญกับสถานการณ์วิกฤติทางธรรมชาติ สังคม และเศรษฐกิจ เช่น สึนามิ การพัฒนาพื้นที่ตามนโยบายรัฐบาล และการท่องเที่ยว แต่จะยังคงยืนหยัดต่อสู้รักษาและอำนาจเงินตราอยู่ต่อไปในอนาคตได้หรือไม่ เป็นสิ่งที่ท้าทายชนพื้นเมืองชาวอูรักลาโว้ยในวันข้างหน้า

ชุมชนชาวอูรักลาโว้ยบนเกาะลันตา

อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ มีชุมชนของชาวอูรักลาโว้ยตั้งถิ่นฐานอยู่ 5 ชุมชน ประกอบด้วยตาราง 2 เปรียบเทียบครัวเรือนชาวอูรักลาโว้ยกับครัวเรือนในชุมชนทั้งหมด

ชื่อหมู่บ้านหลัก	ชุมชนอูรักลาโว้ย	ตำบล	จำนวนบ้าน/ครัวเรือน		
			ทั้งหมด	อูรักลาโว้ย	ร้อยละ
ศาลาด่าน ม.1	บ้านโนไไร่	ศาลาด่าน	843	34	4.03
ศาลาด่าน ม.1	บ้านโตะบาหลิว	ศาลาด่าน	843	34	4.03

โละบาหระ ม.3	บ้านคลองดาว	ศาลาด่าน	1,455	50	3.44
หัวแหลม ม.1	บ้านหัวแหลม	เกาะลันตาใหญ่	353	22	6.23
สังกาอู๋ ม.7	บ้านสังกาอู๋	เกาะลันตาใหญ่	180	85	47.22
รวม			3,674	188	6.12

ชุมชนชาวอุรักลาโว้ยบนเกาะศรีบอยา

อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่ มีชุมชนของชาวอุรักลาโว้ยตั้งถิ่นฐานอยู่ 5 ชุมชน ประกอบด้วย

ตาราง 3 เปรียบเทียบครัวเรือนชาวอุรักลาโว้ยกับครัวเรือนในชุมชนบนเกาะศรีบอยาทั้งหมด

ชื่อหมู่บ้านหลัก	ชุมชน อุรักลาโว้ย	ตำบล	จำนวนบ้าน/ครัวเรือน		
			ทั้งหมด	อุรักลาโว้ย	ร้อยละ
บ้านเกาะปู ม.2	กลาโหม	เกาะศรีบอยา	363	10	2.75
บ้านเกาะจำ ม.3	เกาะจำ	เกาะศรีบอยา	414	48	11.59
บ้านดิงไทร ม.5	เกาะมุต	เกาะศรีบอยา	305	23	7.54
บ้านดิงไทร ม.5	ดิงไทร	เกาะศรีบอยา	305	6	1.97
รวม			1,387	103	2.95

ชุมชนชาวอุรักลาโว้ยบนเกาะพีพี

อำเภอเมืองกระบี่ จังหวัดกระบี่ มีชุมชนของชาวอุรักลาโว้ยตั้งถิ่นฐานอยู่ 1 ชุมชน บนเกาะพีพี ตำบลอ่าวนาง คือ บ้านแหลมตง

ตาราง 4 เปรียบเทียบครัวเรือนชาวอุรักลาโว้ยกับครัวเรือนในชุมชนบ้านแหลมตงทั้งหมด

ชื่อหมู่บ้านหลัก	ชุมชน อุรักลาโว้ย	ตำบล	จำนวนบ้าน/ครัวเรือน		
			ทั้งหมด	อุรักลาโว้ย	ร้อยละ
บ้านแหลมตง ม.8	แหลมตง	อ่าวนาง	320	47	14.69
รวม			320	47	14.69

เกาะหลีเป๊ะ เกาะอาดัง และเกาะบุโหลน จังหวัดสตูล

เป็นหมู่เกาะที่สำคัญทางฝั่งทะเลอันดามัน หรือภาคใต้ฝั่งตะวันตกของไทย เป็นเกาะที่มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบเกือบทั้งเกาะ เหมาะแก่การตั้งถิ่นฐาน ในอดีตชาวอุรักลาโว้ยใช้เป็นพื้นที่เพาะปลูกข้าว

ชาวอุรักลาโว้ยกลุ่มแรกจากเกาะลันตาได้อพยพเข้ามาอยู่อาศัยที่เกาะหลีเป๊ะ ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 หรือราวๆ พ.ศ. 2440 เนื่องจากสภาพภูมิประเทศและความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรที่เหมาะสมแก่การดำรงชีพ ผู้ที่เข้ามาบุกเบิกและเป็นผู้นำในยุคแรกคือ โต๊ะซีรี ที่ชักชวนญาติให้ย้ายจากเกาะลันตามาอยู่ที่เกาะหลีเป๊ะ ต่อมาในปี พ.ศ. 2452 มีชาวอุรักลาโว้ยที่มีปัญหาทางการเมืองและการปักปันเขตแดนระหว่างไทย-มาเลเซีย ชาวอุรักลาโว้ยจากเกาะสิเหร่ และเกาะลันตาได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในหมู่เกาะอาดัง-ราวีเพื่อเป็นหลักฐานบ่งชี้ว่าแผ่นดินส่วนนี้เป็นของสยามหรือประเทศไทย

ปัจจุบันมีชุมชนชาวอุรักลาโว้ยตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนอยู่ในเขตจังหวัดสตูลตามเกาะต่างๆ 3 ชุมชน ประกอบไปด้วย

ตาราง 5 เปรียบเทียบครัวเรือนชาวอุรักลาโว้ยกับครัวเรือนในชุมชนบนเกาะหลีเป๊ะทั้งหมด

ชื่อหมู่บ้านหลัก	ชุมชนอุรักลาโว้ย	ตำบล	อำเภอ	ครัวเรือน		
				ทั้งหมด	อุรักลาโว้ย	ร้อยละ
บ้านเกาะอาดัง-หลีเป๊ะ ม.7	หลีเป๊ะ	เกาะสาหร่าย	เมืองสตูล	514	223	43.39
บ้านเกาะอาดัง-หลีเป๊ะ ม.7	เกาะอาดัง	เกาะสาหร่าย	เมืองสตูล	514	33	6.42
เกาะบุโหลน ม.3	บุโหลนดอน-เล	ปากน้ำ	ละงู	163	99	60.74
รวม				1,191	355	29.81

ภาพ 3 แผนที่ตั้งชุมชนชาวอุรักลาโว้ยในเขตจังหวัดสตูล

ชุมชนชาวอุรึกลาไวย์ในจังหวัดภูเก็ต

ปัจจุบันมีชุมชนชาวอุรึกลาไวย์ตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนอยู่ในเขตจังหวัดภูเก็ตในเขตอำเภอเมืองภูเก็ต 3 ชุมชน ประกอบไปด้วย

ตาราง 6 เปรียบเทียบครัวเรือนชาวอุรึกลาไวย์กับครัวเรือนในชุมชนบนเกาะภูเก็ตทั้งหมด

ชื่อหมู่บ้านหลัก	ชุมชนอุรึกลาไวย์	ตำบล	อำเภอ	ครัวเรือน		
				ทั้งหมด	อุรึกลาไวย์	ร้อยละ
บ้านสะพาน ม.1	บ้านสะพาน	เกาะแก้ว	เมืองภูเก็ต	1,045	53	5.07
บ้านแหลมตึกแก ม.4	บ้านแหลมตึกแก	ทต.รัชฎา	เมืองภูเก็ต	285	300	105.26
บ้านหาดราไวย์ ม.2	บ้านราไวย์	ทต.ราไวย์	เมืองภูเก็ต	2,489	82	3.29
รวม				3,819	435	11.39

5. วิถีชีวิตและวัฒนธรรม

การทำมาหากินแบบดั้งเดิมของชาวอุรึกลาไวย์ คือการตกเบ็ด ดำน้ำแทงปลา หาทะเล และล่าสัตว์ทะเลเป็นอาหาร ในช่วงมรสุมออกทะเลไม่ได้ต้องหลบลมหลบฝนตามชายฝั่ง หรือขึ้นฝั่งมาหาน้ำจืดก็จะหุงหาอาหารโดยเก็บมะพร้าว เก็บยอดผัก ล่าสัตว์เล็กตามชายฝั่งสำหรับปรุงอาหาร หลังจากที่อยู่อุรึกลาไวย์บางกลุ่มเริ่มขึ้นมาตั้งหลักแหล่งบนฝั่ง เพราะแหล่งที่เคยเร่ร่อนพักอาศัยถูกยึดครองโดยกลุ่มชนอื่นแล้ว ก็เริ่มเรียนรู้การทำไร่ปลูกข้าว ปลูกผัก ผลไม้ ทำสวนยางพารา ฯลฯ แต่บางกลุ่มที่อาศัยในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติไม่สามารถปลูกพืชได้ก็ยังยึดทะเลเป็นแหล่งเสปียงอาหาร

ต่อมาเกิดการติดต่อกับผู้คนต่างวัฒนธรรม นำของทะเลที่เป็นส่วนเกินไปแลกเปลี่ยนของใช้จำเป็น บางกลุ่มรับจ้างแรงงานกับชาวจีน ได้ค่าตอบแทนเป็นเสื้อผ้าเก่า ข้าวสาร ในช่วงหลังอุรึกลาไวย์บางกลุ่มตกอยู่ภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งพา ด้วยการเข้าซื้ออวน เรือหางยาวพร้อมเครื่องเรือจากนายทุน โดยมีเงื่อนไขว่าจะต้องจับกุ้ง หรือปลาส่งขายให้กับนายทุนเท่านั้นเพื่อหักหนี้สิน หลังเหตุการณ์สินามิ จึงได้รับบริจาคเรือและเครื่องมือหากินเป็นของตนเอง ประกอบกับธุรกิจการท่องเที่ยวเริ่มเป็นที่นิยมมากขึ้น อุรึกลาไวย์ที่อยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยว สามารถปรับตัวให้สามารถอยู่รอดในสังคมได้ด้วยการออกทะเลหาปลาไปขายร้านอาหารบ้าง รับจ้างแรงงานบ้าง

• ครอบครัวและระบบเครือญาติ :

ชายชาวเลอุรึกลาไวย์พร้อมที่จะมีครอบครัวได้ เมื่อสามารถออกทะเลเพื่อทำมาหากินเลี้ยงครอบครัวได้ โดยเฉลี่ยอายุประมาณ 19-20 ปี ส่วนผู้หญิงสามารถหุงหาอาหารเลี้ยงดูทารกได้ โดยเฉลี่ยอายุประมาณ 14-18 ปี แต่ปัจจุบันเมื่อหนุ่มสาวตกลงปลงใจกันฝ่ายชายจะรองานกว่าผู้หญิงอายุครบ 15 ปี และทำบัตรประชาชนก่อนจึงได้รับอนุญาตให้แต่งงานได้

ลักษณะครอบครัวเป็นแบบครอบครัวเดี่ยว โดยเริ่มจากฝ่ายชายไปอยู่บ้านฝ่ายหญิงก่อน จนกระทั่งมีลูกคนแรกหรือพร้อมจะสร้างบ้านใหม่จึงแยกไปตั้งครอบครัวเดี่ยว แต่หากฝ่ายหญิงหรือฝ่ายชายเป็นลูกคน

สุดท้ายจำเป็นต้องเลี้ยงดูพ่อแม่ ก็จะต้องอยู่กับพ่อแม่ของฝ่ายหญิงหรือฝ่ายชาย จนกระทั่งพ่อแม่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่อาศัยอยู่ด้วยเสียชีวิต ก็จะกลายเป็นครอบครัวเดียวที่มีพ่อแม่ฝ่ายหรือแม่ฝ่ายอาศัยอยู่ด้วย

ปัจจุบันชาวเลอุรักลาไวย์กลุ่มเครือญาติที่อาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกัน จะใช้นามสกุลพระราชทานเหมือนกันหมด เช่น ชาวเลอุรักลาไวย์ที่อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ กลุ่มบ้านหัวแหลมกลาง และสังกาอู๋ ใช้นามสกุล “ทะเลเล็ก” กลุ่มบ้านไร่ คลองดาว และโต๊ะบาหลิว ใช้นามสกุล “ช้างน้ำ”

- **การนับญาติ การเรียกชื่อ :**

แม้ชาวเลอุรักลาไวย์จะยึดระบบการตั้งถิ่นฐานโดยฝ่ายชายไปอาศัยอยู่กับพ่อแม่ฝ่ายหญิง (matrilocal) และมีการสืบทอดอำนาจทางฝ่ายแม่ แต่จะมีการนับญาติทั้งสองฝ่าย (bilateral kinship) คือแต่ละคนจะมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ทั้งฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่เท่าเทียมกัน ทั้งนี้สังเกตได้จากคำเรียกญาติทั้งสองฝ่ายที่มีสถานภาพเดียวกัน ด้วยคำเรียกญาติคำเดียวกัน อาจจะเป็นเพราะชุมชนชาวเลอุรักลาไวย์ เป็นชุมชนเล็กๆ แม้จะแต่งงานแยกบ้านไปแล้วยังไปมาหาสู่กันได้สะดวก จึงมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันทั้งสองฝ่าย สังคมชาวเลอุรักลาไวย์มีศัพท์ที่ซับซ้อน แสดงถึงความเป็นสังคมเครือญาติ คือทุกคนในชุมชนเดียวกันจะเป็นญาติกันหมด มีทั้งญาติที่สืบทอดทางสายโลหิต ญาติทางการแต่งงาน และยังมีการสร้างความสัมพันธ์โดยการสมมติ เช่น ศัพท์คำว่า “อะนะพีโต๊ะ” แปลว่า ลูกบุญธรรม และ “ซาบัย” แปลว่า เกลต เป็นการผูกญาติผูกมิตรเพื่อขยายวงญาติให้กว้างขวางขึ้น โดย “ลูกบุญธรรม” และ “เกลต” อาจจะเป็นกลุ่มอุรักลาไวย์ด้วยกันหรือระหว่างอุรักลาไวย์กับชาวไทยมุสลิม ชาวไทยเชื้อสายจีน หรือชาวไทยพุทธก็ได้

- **การแต่งกาย :**

ผู้ชายนุ่งผ้าขาวม้าแบบชาวไทยพุทธ หรือนุ่งกางเกงแบบชาวจีน (กางเกงเล) ผ้าขาวม้าคาดเอวเปลือยท่อนบน ผู้หญิงนุ่งผ้าปาเต๊ะกระโจมอก ต่อมา เมื่อติดต่อสัมพันธ์และทำงานกับชาวจีน จะได้รับเสื้อผ้าตอบแทนเป็นสินน้ำใจบ้าง ซื้อมาจากร้านค้าในตลาดบ้าง หากต้องเข้ามาในตลาดศรีราชา หรือออกนอกชุมชน ผู้หญิงนิยม สวมเสื้อและนุ่งผ้าปาเต๊ะแบบชาวจีนและชาวไทย ชอบสีสด ๆ แต่ไม่ให้ความสำคัญกับคุณภาพของเนื้อผ้าและความกลมกลืนของสี ผู้ชายยังคงนิยมนุ่งกางเกงจีนหรือกางเกงเลผ้าขาวม้าคาดเอว สวมเสื้อบ้างบางโอกาสแต่ไม่นิยมติดกระดุมเสื้อ (อาภรณ์ อุกฤษณ์. 2554: 203)

ปัจจุบันการแต่งกายในชีวิตประจำวันของชาวเลอุรักลาไวย์กลุ่มผู้ใหญ่ในชุมชนจะไม่เปลี่ยนไปมากนัก แต่เมื่อออกไปติดต่อสัมพันธ์กับภายนอกจะพิถีพิถันขึ้น ส่วนเด็กรุ่นใหม่โดยเฉพาะสมาชิกกลุ่มวัยรุ่นจะรับวัฒนธรรมการแต่งกายที่ทันสมัยจากสังคมภายนอกได้อย่างรวดเร็ว

- **บ้าน :**

สำหรับวิถีชีวิตชาวเลในอดีต เรือเป็นทั้งยานพาหนะสำหรับเดินทาง เป็นเครื่องมือทำมาหากิน เป็นบ้านพักเรือนนอน และเป็นศูนย์รวมเครือญาติ เนื่องจากขบวนเรือของกลุ่มเดียวกันจะเคลื่อนย้ายไปพร้อม ๆ กัน ไปไหนไปด้วยกัน จะแวะขึ้นฝั่งในช่วงฤดูฝน หรือมีพายุคลื่นลมแรง หรือต้องการน้ำจืดเท่านั้น เรือจึงเปรียบเสมือนเรือนตายด้วย

เรือแบบดั้งเดิมของชาวเลมี 2 แบบ แบบแรก เป็นเรือไม้ระกำ จากบันทึกของ บรูเนอร์ สแตนตัน. (2550 : 314-316; อ้างถึงใน อารณ อุกฤษณ์. 2554: 203) เมื่อประมาณปี พ.ศ.2490-2493 (72-69 ปีที่แล้ว) ได้เล่าถึงเรือของชาวเลเกาะลันตาว่า “เห็นเรือหน้าตาแปลก ๆ ที่ทำด้วยไม้คอร์ก (ไม้ระกำ) ลำยาว ๆ ลำหนึ่งมาจอดเกยตรงหน้าหาด เรือลำนั้นหนักเพียบเลยจนกระทั่งมองออกไปแล้วดูเหมือน พวกยิปซีน้าและหัวหน้าของเขากำลังนั่งอยู่ในทะเลอย่างโรยารันั้น” ต่อมาเปลี่ยนไปใช้เรือปูเลา (ปราฮู ปูเลา) หรือเรือเหลา ทำด้วยไม้กระดาน และแจวคู่ ปัจจุบันเปลี่ยนมาใช้เรือปูเลา ซึ่งเปลี่ยนรูปแบบเป็นเรือหัวโทงและใช้เครื่องเรือหางยาวแทนกรรเชียงและแจวคู่

เมื่อชาวเลขึ้นมาสร้างเพิงพักชั่วคราวริมทะเล จะสร้างเป็นกลุ่มใกล้ ๆ กัน ด้วยเหตุปัจจัยหลายประการ เช่นวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ผูกพันเป็นญาติพี่น้องกันหมด ต่อมาเมื่อเปลี่ยนไปสร้างบ้านค่อนข้างถาวรเลียนแบบบ้านของชาวมุสลิม เป็นบ้านชั้นเดียวยกพื้นเตี้ย ๆ หลังเล็ก ๆ ใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น ต่อมา เมื่อไฟฟ้าและถนนเข้าถึงชุมชน รวมไปถึงเครื่องใช้ไฟฟ้ามาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน บ้านที่อยู่บนเนินเปลี่ยนไปก่ออิฐถือปูน หลังคามุงสังกะสี หรือกระเบื้อง แต่ยังคงเป็นบ้านชั้นเดียว ส่วนบ้านที่ตั้งอยู่บนพื้นที่ริมฝั่งทะเล ยังคงใช้ไม้หรือแผ่นกระเบื้องเรียบทำฝาบ้าน เสาบ้านยื่นลงไปในทะเลหลังภัยพิบัติสึนามิ เมื่อองค์กรเอกชน เข้ามาสร้างบ้านให้ใหม่บนเนินสูง ลึกขึ้นไปจากชายฝั่งทะเล และใช้รูปแบบบ้านที่ถูกกำหนดมาจากภายนอก ทำให้อัตลักษณ์ของรูปแบบบ้านและพื้นที่ตั้งบ้านเรือนเปลี่ยนไป ไม่สัมพันธ์กับประโยชน์ใช้สอย (อารณ อุกฤษณ์. 2554:204)

- **อาหาร :**

อาหารหลักของชาวเล คือ อาหารทะเล กินและปรุงอาหารด้วยวิธีง่าย ๆ นอกจากอาหารทะเลแล้ว ข้าวได้กลายเป็นอาหารหลักของชาวอุรักลาโว้ยมาช้านานหลังจากที่ติดต่อกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ อุรักลาโว้ยบนเกาะลันตา เคยเรียนรู้วิธีการปลูกข้าวไร่และทำนา มาหลายชั่วอายุคน แต่ปัจจุบันเลิกไปแล้วมีเพียงหลักฐานยังข้าวและที่นา มะพร้าว เป็นพืชหลักที่สำคัญในชีวิตประจำวันอีกอย่างหนึ่ง อุรักลาโว้ยจะใช้มะพร้าวเป็นส่วนประกอบหลักในการปรุงอาหารคาวหวาน ตลอดจนใช้ประโยชน์สารพัดจากส่วนต่างๆ ในอดีตไม่มีการแบ่งมื้ออาหารจะหุงข้าวทิ้งไว้หิวเมื่อไหร่ก็กินเมื่อนั้น พวกเขาสามารถอดอาหารได้ทั้งวัน หรือกินอาหารได้ตลอดทั้งวัน เพราะออกทะเลเวลาไม่แน่นอน

6. สถานการณ์และการเปลี่ยนแปลง

การเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ตามช่วงเวลา ก่อเกิดทั้งปัญหาและโอกาสในการปรับตัวของกลุ่มชนเผ่าพื้นเมืองตลอดเวลา ชาวอุรักลาไวย์จึงไม่แตกต่างจากชนเผ่าพื้นเมืองอื่นๆ ที่ยังคงต้องแสวงหาสิทธิขั้นพื้นฐาน ถึงแม้ปัญหาเรื่องสถานะบุคคลและการเข้าถึงบริการของรัฐขั้นพื้นฐานจะมีโอกาสมากขึ้น แต่ยังคงผูกพันอยู่กับสถานการณ์อยู่อาศัย เพราะความไม่มั่นคงด้านที่อยู่อาศัยได้กระทบต่อการเข้าถึงบริการของรัฐขั้นพื้นฐานด้วย ส่วนกิจกรรมการดำรงชีวิตและหาเลี้ยงชีพได้ถูกผลักให้เป็นกิจกรรมที่ผิดกฎหมายเนื่องจากการประกาศเขตอนุรักษ์และพื้นที่คุ้มครองทางทะเล การทำมาหากินจากทรัพยากรทางทะเลจึงยากลำบากมากขึ้น

ประเด็นที่เป็นข้อกังวลด้านความเปราะบางของอุรักลาไวย์

ข้อกังวลด้านความเปราะบางของชนเผ่าพื้นเมืองอุรักลาไวย์ ที่เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ จำแนกได้เป็นดังนี้

ประเด็นความเปราะบางทางสังคม

เหตุการณ์สึนามิได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชาวอุรักลาไวย์ ชุมชนชาวอุรักลาไวย์เริ่มผสมและกลืนกลายเป็นกับชุมชนใหญ่ ดังจะเห็นได้ว่าบนเกาะอาดัง-หลี่เป๊ะ เกาะกูเก็ต เกาะลันตา และเกาะพีพี ชาวอุรักลาไวย์เป็นประชากรกลุ่มน้อย ทั้งๆ ที่เคยเป็นชนพื้นเมืองดั้งเดิมในพื้นที่ดังกล่าว ข้อมูลร้อยละของประชากรชาวอุรักลาไวย์บนเกาะทั้ง 4 เกาะมีดังนี้

เกาะอาดัง-หลี่เป๊ะ	29.81
เกาะกูเก็ต	11.39
เกาะลันตา	6.12
เกาะพีพี	2.95

พื้นที่เกาะลันตาที่เป็นเมืองหลวงของชาวอุรักลาไวย์ในอดีต ปัจจุบันมีสัดส่วนของครัวเรือนชาวอุรักลาไวย์ในพื้นที่เพียงร้อยละ 6.12 ในขณะที่พื้นที่อื่นๆ อีก 3 แห่ง มีสัดส่วนครัวเรือนชาวอุรักลาไวย์ไม่ถึงร้อยละ 50 ของครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้าน อุรักลาไวย์บนเกาะอาดัง-หลี่เป๊ะ มีเพียงร้อยละ 29.81 เกาะกูเก็ตมีเพียงร้อยละ 11.39 และเกาะพีพีมีเพียงร้อยละ 2.95 การเป็นประชากรส่วนน้อยของหมู่บ้านในปัจจุบันได้ก่อให้เกิดผลกระทบในการตัดสินใจเพื่อการดำรงชีวิตต่างๆ เป็นอย่างมาก ที่สำคัญได้บั่นทอนความเป็นชุมชนที่จะสืบทอดจารีตประเพณีและจิตวิญญาณตามโบราณประเพณีที่สั่งสมลงไป จึงมีประเด็นว่า

- 1) การเป็นประชากรส่วนน้อยในพื้นที่จะถูกผสมกลมกลืนให้กลายเป็นคนอื่นที่ไม่ใช่อุรักลาไวย์หรือไม่
- 2) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชาวอุรักลาไวย์ที่เกิดขึ้น การสืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่เป็นองค์ความรู้ทางสังคมของอุรักลาไวย์จะถูกกลืนหายไปจากชุมชนอุรักลาไวย์หรือไม่
- 3) วัฒนธรรมด้านภาษาอุรักลาไวย์เลือนรางลงไปหรือไม่ คำศัพท์เฉพาะในภาษาสูญหายไปกับการเปลี่ยนแปลงหรือไม่

ทั้งสามประเด็นจึงเป็นข้อกังวลทางสังคมและนำไปสู่ความเปราะบางด้านสังคมของชาวอุรักลาไวย์ที่จะต้องหาวิธีการดำรงและสร้างเสริมความเป็นปึกแผ่นให้กลับคืนมาได้เพื่ออนาคตของสังคมที่ให้ความสำคัญกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ประเด็นความเปราะบางทางเศรษฐกิจ

วิถีชีวิตของการล่องเรือออกทะเลของบรรพบุรุษที่ไม่ยึดติดกับผืนแผ่นดินอยู่อาศัย ประกอบกับภูมิปัญญาการทำกินในพื้นทะเลกว้างได้ถ่ายทอดสู่รุ่นปัจจุบันที่ปรับเปลี่ยนมาเป็นการทำประมงชายฝั่งนั้น ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของนโยบายและระบบกฎหมายกรรมสิทธิ์ที่ดินทำกินที่ยึดติดกับการลงหลักปักฐานและระบบกรรมสิทธิ์ที่ดิน รวมถึงการรุกคืบและหนักหน่วงของธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในหลากหลายรูปแบบและไร้ทิศทางได้ก่อให้เกิดผลกระทบด้านสิทธิในที่ดินของชุมชนชาวอูรักลาโว้ยที่มีสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน จึงมีประเด็นว่า

- 1) การสูญเสียกรรมสิทธิ์ความเป็นเจ้าของที่ดินอยู่อาศัยและทำกิน เป็นปัญหาหลักของชาวอูรักลาโว้ย ทั้งที่เป็นการสูญเสียกรรมสิทธิ์ที่ดินให้กับนายทุน และการถูกสิทธิจากภาครัฐตามกฎหมายพื้นที่คุ้มครองและอนุรักษ์ ได้ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของการอยู่อาศัยและทำกินของชาวอูรักลาโว้ยหรือไม่
- 2) การพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตามเกาะต่างๆ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับโลก มีโรงแรม รีสอร์ทต่างๆ เกิดขึ้นในพื้นที่ตั้งถิ่นฐานของชาวอูรักลาโว้ย การจ้างงานเป็นลูกจ้างเลี้ยงชีพแทนการออกเรือประมงหาปลาดังบรรพบุรุษได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ไว้ให้นั้น เป็นวิธีการหาเลี้ยงชีพที่ชาวอูรักลาโว้ยรุ่นหลัง (ปัจจุบันและอนาคต) มั่นใจว่าจะทำให้เกิดความมั่นคงยั่งยืนจริงหรือไม่

ประเด็นดังกล่าวจึงมีข้อกังวลว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะเป็นความเปราะบางทางวัฒนธรรมการทำกินหาเลี้ยงชีพและการสูญเสียองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาการเอาตัวรอดในพื้นท้องทะเล ซึ่งจะสามารถนำกลับมาสร้างเป็นสัมาอาชีพรายได้ในกระแสการเปลี่ยนแปลงที่มีการท่องเที่ยวเป็นฐานสำคัญได้หรือไม่ และจะทำได้หรือไม่

ประเด็นความเปราะบางทางการเมือง

การเมืองในที่นี้ หมายถึง มุมมองที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรทรัพยากรชุมชน หรือการเข้าถึงการยอมรับและปฏิบัติตามของสมาชิกในชุมชนนั้นๆ ปัจจุบันชุมชนชาวอูรักลาโว้ยกำลังเป็นชุมชนส่วนน้อยในพื้นที่ปกครองระดับหมู่บ้าน ทำให้ชาวอูรักลาโว้ยบางส่วนไม่สามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานและการแบ่งปันผลประโยชน์จากชุมชนหลักได้ จึงเป็นประเด็นว่า

- 1) การปกป้องคุ้มครองผู้คนชาวอูรักลาโว้ยซึ่งรวมถึงวัฒนธรรมที่เปราะบางอยู่แล้ว ให้ดำรงอยู่ต่อไป ชาวอูรักลาโว้ยทั้งหลายได้แสดงถึงความเข้มแข็งในการสร้างการยอมรับหรือพลังเพื่อการต่อกรอย่างไร
- 2) ผู้นำของชาวอูรักลาโว้ยที่สามารถเข้าถึงอำนาจการต่อรองมีมากพอหรือไม่ และหากไม่มากพอจะสร้างให้มากขึ้นได้อย่างไรในสถานการณ์ปัจจุบัน
- 3) หากชาวอูรักลาโว้ยร่วมมือกับชาวมอแกน มอแกลน ที่เรียกรวมกันว่า “ชาวเล” สามารถเรียกร้องให้ภาครัฐส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างเอกลักษณ์ชาวเลขึ้นมาได้ ชาวเลจะสามารถประกอบอาชีพประมงทำกินในพื้นที่อนุรักษ์ตามภูมิปัญญาดั้งเดิมได้หรือไม่ ชาวเลจะสามารถรื้อฟื้นวิถีชีวิตดั้งเดิมเหล่านั้นได้หรือไม่ อย่างไร เมื่อคนรุ่นหลังชาวเลได้ถูกผสมกลืนกลายเป็นคนอื่นไปมากแล้ว และมีวิธีการทำกินอื่นที่พวกเขาคิดว่ามั่นคงสำหรับตัวเขาแล้ว

ประเด็นเหล่านี้คือความเปราะบางทางการเมืองของชาวอูรักลาโว้ยและชาวเล ที่จะต้องมีการวางแผนเพื่อการจัดการอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

- นฤมล อรุโณทัย และคณะ. 2558. “วัฒนธรรมกับการพัฒนา: ข้อสังเกตจากกรณีชาวเล”. เอกสารหมายเลข 4: โครงการต่อยอด โครงการนำร่องอันดามัน และหน่วยวิจัยชนพื้นเมืองและทางเลือกการพัฒนา สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมูลนิธิเพื่อนชนเผ่า.
- สำนักกรรมการธิการ 3 สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. 2559. “ข้อเสนอการปฏิรูปเพื่อส่งเสริมชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์เข้มแข็ง: กรณีกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล”. รายงานคณะกรรมการธิการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านสังคมสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ.

ข้อมูลเพิ่มเติม:

มูลนิธิชนเผ่าพื้นเมืองเพื่อการศึกษาและสิ่งแวดล้อม (ม.ก.ส)

188/525 ม.10 หมู่บ้านครูสภา ซ.21 ต.สันนาเม็ง อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ 50210

โทรศัพท์: 052-063110 E-mail: ipf@thai-ips.org

รายละเอียดเพิ่มเติม www.thaiip.org, www.thaiipportal.info, <https://uraklawoy.thaiipportal.info/>